

ИВАН ВАЗОВ
ПРЯПОРЕЦ И ГУСЛА

chitanka.info

БОРЪТ

*Там, дето се види Балканът високи
край дола тракийски, на южна страна,
да пуца стремливо плещи си широки,
величествен, страшен и прав кат стена:*

*там, дето се дига на мрамор основи,
сред хълми зелени, покрити с цветя,
де всичко шумува, играй, песнослови:
зефир, водопади, врабчета, листа —*

*в туй весело място, рай земен прекрасен,
издига се мълком със жълти стени
скит дъвен и жален кат спомен безгласен
в тез хубости нови на старите дни.*

*Наокол е шумно. Но в тази ограда
е глухо, безмълвно, всегдасен е сън,
едвам се зачува дотук водопада,
кой пеняст гръмливо бухти си навън.*

*А в този скит спокоен, скит стар християнски,
над черквица ниска със вехти светий
се бор възвишава на ствол великански
и върха си черни във облаци крий.*

*Кат кедър вековен в Ливанска пустиня
разперил е клони, потънал в мечти
свещени и тайни. На стара светиня,
на гробове неми той сянка държи.*

Монах белобради, старик стогодишни

го помнят се толък, се толък голям,
нито пък са чули от хора предишни
кога му е корен забоден бил там.

И може би тоя гигантин вековни
на бившата сяйност свидетел да е
и случки големи той още да помни,
които в живота си дълги виде...

И тъй той живея тук години безчетни
със бури и хали в неспирна борба
и мразове зимни, и пекове летни
минуват безследно над горда глава.

Но в тая му пора, де всяк се дивеше
на негова хубост и височина,
понеже и той сам от тоя свят беше,
то общата участ, уви го стигна.

В ноц тъмна и мрачна внезапно се чува
от горски усои гръмовен, див глас
и хала ужасна завя, залудува
с нечувана ярост и гняв дотогаз.

Долините жално ехтяха, пищяха,
пищяха полята в бурлиавата ноц,
Балкан се тресеше, горите ревяха...
И всичко поваля стихийната мощ.

Кат винаги борът сърдит, непокорен
се бореше храбро с туй страшно духло
и в тоз бой отчаен, изкъртен от корен,
с шум грозен простира гигантско тело.

Падна веч! И как е величествен, жален,
прострян на земята столетния бор!
До снощи той беше тъй горд и начален,

чело му летеше към синий простор.

*Тогава утихна веевица люта,
гиганта надменни кат с трепет срази
и пълна от почит към жертва прочута
та място отстъпи на скръб и сълзи.*

СИРОМАХКИНЯ БАЛАДА

*Йоще зима не минува!
Силен вятър вее с бяс,
Малки Сечко зле върлува,
камък пука се от мраз.
В улиците запустели,
лежат снегове дебели,
всичко няма и се крий,
само вълк понявга вий.*

*Там край село, без ограда
малка къща се крепи,
всред отколешна грамада
всичко около ѝ спи.
Вътре майка е клетница
и две мънички дечица,
бледни, голи, в тъмен кът,
тръпнат, охкат и мълчът!*

*Три напрашени полици,
ледни зидове кат мраз,
две-три спукани паници,
вехтък един коностас;
една хурка без къделя,
една скъсана постеля,
де стояха плачешком —
ето скудният им дом!*

*Във огнище не блещука
нито искрица огън;*

веч отколя, зла прилука,
изгоря и сетний пън!
А фъртуна мразовита
вей из стряхата пробита
и горките две деца
бърчат бледи си челца...

Студ и кърви!... Дяца мръзнат,
ту във майка си се взрат,
ту в огнището и зъзнат,
ту от треската горят;
от три дена не са ели,
жив човек не са видели,
късче хляб да им даде,
а пък сняг се не яде.

Хори милостиви веч не дават,
че се не боят от грях
ил че се и те лишават
и са в нужда като тях.
А пък зимата е тежка
за неволята човешка,
деца будни като в сън
викат: „Мамо! Хляб! Огън!“

Няма помощ, ни надежда,
плаче майчино сърце
и горчиво тя поглежда
как простират ѝ ръце!
„Тежък грях ли съм поела,
майка ли ме е проклела,
та ми, боже, ти прати
тия мъки, теготи?!”

Мъж ми Петър ме забрави,
не се чува по светът,
с тия дяца ме остави

на ръце ми да измрът!
Що да чиня, що да сторя?
С какво да ги приговоря?
Как да ги нахраня аз,
да ги стопля в тоя мраз?

Ох, да прося с блага вера
милост в людските сърца,
може би аз да намера
хляб за моите деца,
може йоще да са живи
хора харни, милостиви:
без тях господ грешни нас
не би държал нито час!“

Става клета сиротица,
пред икона постоя.
— Трайте, милички дечица! —
и изскокна из врата.
А веевицата снежна
вън на пътя я присрещна
и на бузи й смрази
нейни жалостни сълзи.

Вледенена тя се лута
и измъчена от глад,
една нова вратня бута,
влиза у един богат...
На сърце й премалява:
първи път за хляб решава
тя ръка да си простре —
струва й се, че ще мре!

— К’ва е тая просякиня? —
стопан вика с гневен глас
— Аз съм клета сиромахкиня
и за помощ моля вас!

— Бре! Какво ми тая дрънка?
Изпъдете я навънка!
Триста просяка на ден
идат дрипави при мен.

Полумъртва тя се връща,
дома стига с голям труд.
И заваря в своята къща
гладни дядца, плач и студ.
В скръб полита кат несвясна
и студено ѝ тело
пада в голото легло.

Скоро нейний дух утихва.
Тя поглежда в коностас
и във него се усмихва
матер божия тогаз...
Чудо!... Ликът оживява,
гледа, мърда, приближава.
Но веднага с трясък, с звън
изгърмя каляска вън.

Слуша: хлопват се вратата!
Тя се вярва едвам...
— Боже мой! — викна клетата —
Петър нейн влиза сам!
Хубав, пременен, учуден...
— Как! Такъв живот ли труден
ти прекарваш — вика той. —
О, страдалний ангел мой!

И прегръщат се и двама
с тайни сълзи и без глас:
— Татко ви дойде си, мама,
господ се смили за вас!
Няма веке да търпите
студ и гладни да стоите!

И децата с вид благат
фърлят се на бащин врат.

— Кочияш! — извика Петър, —
впрягай коне бързишком
и да бягаме кат ветър
къмто моя хубав дом!
Бърже сядат в колесница,
тя и Петър, и дечица
и по снежний гладък път
коне вихрено търчът.

Тя се тихом опрощава
с родни улици, село
и едвам си наумява
за предишното тегло.
Тя съзира от колата
злият стопан на вратата:
— Не се сърдя — му каза, —
аз честита съм сега.

Коне бягат буйно, силно
бичът пляска и плющи.
Петър пита я умилно:
— Още любиш ли ме ти? —
А тя със сърце благатко,
пълно от възторг голям,
ту усмихва му се сладко,
ту децата милва там.

Зимний ден се веч преваля
и небето се стъмни,
а колата се търкаля
йоц по снежни равнини.
Но веднага, в полумрака,
те зърнаха през гъстака
хубав дом и светлина

и колата там стигна.

*И слугите своите гости
ги посрещнаха завчас
и със думи благи, прости
поздравиха ги тогаз...
В топла стая вси влезнаха,
до огнището седнаха...
Сладко! Мрак и студ навън,
вътре буен греј огън!*

*Веч вечерята, готова,
чака да я почетат,
на трапеза орехова
топли ястия стоят.
Сладко майката благата
за вечерята богата
кани чеда, кани мъж...
Но... се буди изведнъж!*

*Види старата си къща
и във нея студ и мрак,
и неволята е съща,
и децата гладни пак.
Тя се страшно разтреперва
и не смее да поверва!
Леден я побива пот...
Гасне нейния живот...*

*Ден минува, друг настава,
буря по небето вий,
а жената нито шава,
нито яде, нито пий,
и децата все си пискат,
от майка си хлебец искат,
а тя с цъклени очи
гледа страшно и мълчи.*

*Подир два дни пред носило
с бързи крачки ходи поп,
във ръка държи кадило,
пее песнята за гроб.
А след бедната клетница
плачат мънички дечица
и гласът им, леден веч,
вятър носи надалеч.*

НОВОНАГЛАСЕНАТА ГУСЛА

*Ази до тоз ден младост минувах
в песни любовни, тихи, безгрижни,
с гусла в ръката радост бълнувах,
без да усещам ядове скришни.*

*Ази възпявах всичко, що кити
горе небето, долу земята,
слънцето, йоще месец, звездите,
златното утро, птички, цветята.*

*Ази възпявах мойте надежди,
мойте желанья, лудешки, мили,
черните очи, витите вежди,
що са нас млади сявга пленили.*

*Ази възпявах наште полени,
земля ни родна, с хубост покрита,
и тез балкани чудни, зелени,
що за окото нямат насита.*

*Пеях пренесен! О, заслепление!
Фалех цветята, славех живота...
А не поглеждах как окол мене
моите братя влачат хомота!*

*Но каква полза-пита се веке, —
ако възтокът бил румен, ален?
Дали тегла ни по щът са леки
и живота ни по-малко жален?*

Що ни нас радва, ако земя ни

*била прекрасна, райска природа,
кога я тъпчат диви тиранни,
когато в нея няма свобода?*

*Ако са мили птичите песни —
нашите въздишки по са горчиви,
да онемят струни несвесни...
Да опустеят песни лъжливи!*

*Моите песни кой ще разбира?
Те не услаждат клетки робове.
Ох, не, не мога весел да свира
тамо, където дрънчат окови!*

*И тъй душа ми, кат се побунни,
гуслата грабвам, струните скъсвам,
па я нагласям с по-нови струни
и с моите сълзи аз ги поръсвам.*

*Техний глас веке ще е печален
като печалний ек на горите,
като на Янтра писъка жален
и като стонът на букаите.*

*Този глас, който на плач прилича,
вредом ще отзив намира:
тоз, който пъшка ще го разбира,
тоз, който плаче, ще го обича.*

*Вече въставам върху тирана!
Този в мен скритий пламен небесни,
който заглъхнал до днес остана,
трябва най-после навън да блесне.*

*Доста съм веке бивал удушен!
Доста страх подъл, мисли безплодни!
Днес на дългът си аз съм послушен:*

ази ще пея песни свободни.

1875, септември

ОТМЪСТИТЕЛ

Снаха

*Послушай, мале, чуй моля
да кажса мойта неволя —
що тегля ази, горкана,
от мойто либе Стояна.*

*Соса ми веке да тая,
пред людски хора да лъжса:
от страх ме, мамо, не сдържса,
какво да сторя не зная!*

*Два дена той е при мене,
недели после се губи...
Не знам къде се той дене...
Ах, той ме, мале, не люби.*

*Сега е третя година
от нашто пусто венчило,
а мойта младост премина
в такова, мале, теглило!*

*Когато вечер се смръкне,
с незнайни хора се сряща...
Не знам кога си дохажда,
нито кога си дохажда,
нито кога ще да тръгне...*

*Той нищо ми не казува...
Ханджар завтъкне, пищови,
в чело ме мълком цалува,*

па бяга в тъмни долове.

Ох, страх ме й, мамо, да кажса —
от злото господ да пази —
той често нощем донася
глави със дълги чумбази!

Свекърва

Недей се, булка, страхува,
от тебе няма да крия —
лъжата веке не струва:
ти водиш лют харамия!

Стоян си, булка, живее
с хайдушка върла дружина;
той кръв безгрешна не лее —
недей го, снахо, проклина.

Аз имах йоще три чеда,
те бяха кротки душици,
работни като говеда,
незлюбни като овчици.

Но мойта къща заглъхна
и трите млади умряха:
един в тъмница издъхна,
а двата турци заклаха.

Стоян ми господ остави
утеха в мойте неволи.
Той клетва страшна направи
душмани наши да коли!

Затуй нам, булка, той носи
глави с чумбази във къщи.
Недей се, булка, оплаква,

либи го повече, дъци.

ВОЛЕНТИРИНЪТ

Волентинът — Дончо Йовев, млад и разпалин момък от Сопот. Той забягна в Херцеговина на 1875 г. и зе участие във въстанието по Любобратича.

*Чедото си, клета, жено,
не кълни го веч,
че то младо и зелено
бега надалеч,*

*надалеч в Херцеговина
слава да сдобий
и в бунтовната дружина
с турци да се бий.*

*Ти наричаш преbledняла,
пълна с тегота:
— Ох, затуй ли съм разжала
чедо на света?*

*Зарад туй ли съм кърмила
моего дете
и любила, и пазила
то да порасте,*

*та когато да ми вдъхне
радост на сърце,
та кат пиле да изфръкне
из мойте ръце:*

*да го мисля и да плача
и срам да бера,
тежки ядове да влача,*

от жал да умра!

*Майко, знам, че те прободe
много остър клин.
Кой знае жив дали ще доде
милия ти син!*

*Не съди го, майко горка,
нито го кълни,
че оставя без подпорка
твоите старини.*

*Че сърцето му от жалост
веке не търпя,
че кръвта му млада с ярост
за бой закипя;*

*че не щя веч като нази
в робство да живеи
и до века да го гази
турчина злодей!*

*И ако те вест попари
от страшния бой,
че синът ти се удари,
че паднал е той,*

*като майка поплачи си,
сълзи порони,
но честта благослови си,
а я не кълни.*

*И пред бога с думи чисти
молитва стори,
повеч майки с чеда исти
той да надари!*

1875

ПРЯПОРЕЦ

*Ой, горо красна, горо зелена!
Цяла гора е развеселена!
Славеи вече в гъсти букаци
с песни очакват млади юнаци*

*Братя ми лъскат тънки си пушки,
като припяват песни хайдушки...
Славний ден близко веке остана,
в който щъ тръгна с них на Балкана.*

*Не тъжи вече, о, либе мое,
знай, че сърце ми сявга е твое!
Ази те любя, но ще се бия,
че мойта кръв е на България.*

*Но дор не сме, ах, ний разделени,
що ще направиш, либе, за мене?
Какъв дар красен би ми стъкмила,
за да ми бъдеш йоще по-мила?*

*Пригответи китка, дето не вене,
други дар някой по-скъп за мене:
пряпорец хубав, шит със коприна,
аз да го нося в мойта дружина.*

*Уший на него лев един славен —
в зелено поле да е изправен,
той да напомня стари години,
когато водел на бой деди ни.*

Гъста му грива нек се развява,

*неговий поглед плам да издава,
нека му зяят челюсти гневни,
като че иска за бой да ревне.*

*И над глава му тури тогази
тез думи златни: „Бог е със нази!“ —
в боя на момци сърце да дава,
аз ще го вдигам да се развява!*

ПАНАГЮРСКИТЕ ВЪСТАНИЦИ

*Боят настава, тупат сърца ни,
ето ги близо нашите душмани.
Кураж, дружина вярна, сговорна.
Ний не сме веке рая покорна!*

*Нека с тоз удар врага да смажем,
нека му гордо, братя, докажем,
че сме строшили мръсни окови,
че сме свободни, а не робове.*

*Гледайте в този пряпорец красен,
лева как тича волен, ужасен!
Левове всички днес се явете
люти и страшни за враговете!*

*Кого ли плашат турци злокобни?
Нихната ярост, удари злобни
ще се разбият нищожни, слаби,
в нашата правда, в нашите саби!*

*Ний за живота нямаме жалост,
но да не умрем, братя, на халос —
нека се мъчим колкото можем
повеч душмани мъртви да сложим!*

*Ако пък паднем в битката славно,
то в България ще незабавно
нови юнаци пак да въстанат
и вместо нази бой ще зафанат!*

Нека мрем, както нявга сме мрели,

*да живејм волни как сме живели!
Кураж, другари! Бог ќе ни брани!
Смърт на вековни, черни тирани!*

1875

СВОБОДА ИЛИ СМЪРТ

*На край, теглото наше до върха си пристигна
и ножът агарянский до кокала опре,
и цял народ отчаян си знамето издигна
оковите да счупи ил храбро да измре.*

*Почна се битка люта и черна кръв затече,
между тиран и робът зафана се борба,
омраза петвековна избухна страшно вече,
вулканът с гръм и с лава внезапно закипя!*

*Полмесеца и кръста ужасно се сблъскаха,
Балканът разтреперан начена да гърми...
И българските гърди по-силно затуптяха,
и българското име екна по вси страни.*

*О, храбри панагюрци! О, синове достойни,
във вази е кипяла Асеневата кръв,
вий първи меч дигнахте и пряпорците бойни
и пуснахте на воля Шишмановия лъв!*

*Задрънкай, гусло моя, гърмете вие, струни,
и звукове по-мили издайте тоя час,
че духове велики имало помежду ни,
че бъдеще светливо имало и за нас.*

*Но върлий азиатец, обзет от ярост дива,
великата идея да я зарине в гроб,
сече, гори и роби, обесва и убива —
по-скоро да помаже въстаналия роб.*

И цялата Европа да спази мир злокобен,

*съзира хладнокръвно как падаме и мрем
и не простира ръце на наш народ поробен
да го избави веке от срамният ярем.*

*И казва, като мисли за плячка само тлъста:
„Хасан е нам потребен, нам трябва мирът!“
И гледа как полмесец безчести, тъпче кръста
и милиони души как в робство пицът!*

*Но племето славянско, във мъките калено,
омръзна му да тегли туй иго на светът
и бори се юнашки... на бога уверено
и гръмогласно вика: „Свобода или смърт!“*

Букурещ, май 1876

„РАДЕЦКИ“

*Toi, Liberte, que je chante et que
j'adore,
Dirige mon navire sur cette
onde...*

Lebrun

*Тих бял Дунав се вълнува,
весело шуми
и „Радецки“ гордо плува
над златни вълни.*

*Но кога се там съзирва
Козлодуйский бряг,
в парахода рог изсвирва,
развя се байряк.*

*Млади български юнаци
явяват се там,
на чела им левски знаци,
в очите им плам.*

*Горд отпреде им застана
младият им вожд —
па каза на капитана
с гол в ръката нож:*

— Аз съм български войвода,

момци ми са тез,
ний летиме за свобода
кръв да лейме днес.

Ний летим на България
помощ да дадем
и от тежка тирания
да я отървем.

Парахода остави ни
и по начин благ,
та дружината да мине
на родния бряг.

Капитана — немец същи —
отказва — тогаз
Ботев люто се намръщи,
вика с бурен глас:

— Туй го искам, не се моля:
всички сте във плян.
Тук се гледа мойта воля,
аз съм капитан!

Чуй, там днеска мре народа
в бой с ужасен враг!
Карай бързо парахода
на българский бряг!

И гласа му става страшен
при тия слова,
немец бледен и уплашен
преклони глава.

Бърже парахода плува
към желаний край,
Дунавът се по вълнува,

весело играй.

*Много време се измина
как не бе носил
храбра българска дружина —
твар за него мил.*

*А дружината запява
песен зарад бой
и байряка се развява
гордо с лева свой.*

*Парахода веч навая
на милия бряг,
Ботев шапката си сваля,
че говори пак:*

*— Хайде, братя, излезнете,
тука ще се спрем
и земята целунете,
дето ще да мрем!*

*И от радост упоени
пред левския стяг
всички падат на колени
на светия бряг.*

*— Братя! — вика им войвода
със гърмовен глас. —
Скоро радостно народа
ще посрещне нас!*

*Скоро с гръм ще поздравиме
Стара планина,
кървав бой ще заловиме
с турски племена!*

*Ний във битки не сме вещи,
малко сме на брой,
но сърца ни са горещи —
гладни сме за бой!*

*Скоро турчин ще изпита
грозната ни мощ:
правдата е нам защита,
левът ни е вожд!*

*И по цяла околия
глас ечна съгрян:
„Да живее България,
смърт на зли тиран!“*

ДЕ Е БЪЛГАРИЯ?

*Питат ли ме де зората
ме ѝ огряла първи път,
питат ли ме де ѝ земята,
що най-любя на светът.*

*Тамо, аз ще отговоря,
де се белий Дунав лей,
де от изток Черно море
се бунтува и светлей;*

*тамо, де се възвишава
горда Стара планина,
де Марица тихо шава
из тракийска равнина,*

*там, де Вардар през полята
мътен лей се и шуми,
де на Рила грей главата
и при Охридски вълни.*

*Там, де днес е зла неволя,
де народа ѝ мъченик,
дето плачат и се молят
се на същият език.*

*Там роден съм! Там деди ми
днес почиват под земя,
там гърмяло тяхно име
в мир и в бранните поля.*

До чукарите Карпатски

*е стигнала тяхна власт
и стените Цариградски
треперали са тогаз.*

*Вижте Търново, Преслава —
тие жални съсипни:
на преминалата слава
паметници са они!*

*Българио, драга, мила,
земля пълна с добрини,
земля, що си ме кърмила,
моят поклон приемни!*

*Любя твоите балкани,
твоите реки и гори,
твоите весели поляни,
де бог всичко наспори;*

*твоите мъки и страданья,
твоюта славна старина,
твоите възпоминанья,
твоюта светла бъднина.*

*Дето ази и да трая —
за теб мисля и горя,
в теб родих се и желая
в теб свободен да умра.*

МАМИНО ЧЕДО

*Страшлив Дойчин се показал,
присмяла му се дружина,
Дойчину жалба паднало,
та свойта майка проклина:*

*„От бога, мамо, да найдеш,
задето мен си родила,
кат пусто сърце плашливо
в гърди ми ти си турила!*

*Във люлка йоще — умът ми
с плашила, с мечки... пълн беше
и мойто сърце незлобно
със страх го, майко, поеше.*

*Когато аз се разплаквах,
синът ти сплашен да биде,
безумно ти му крещеше:
«Мълчи! Че турчинът иде!»*

*Снага си мъжка аз имам
и младост йоще, и сила;
но с сърце, мамо, юнашко
защо не си ме дарила?!“*

1875, септември 26

ПЪТНИК И ВИТОШ ПЛАНИНА

*Заплакала е гората,
гората и планината.*

Нар.
песен

Пътник

*Витошо мила, горо зелена,
що ми си, горо, тъй нажалена? —
Дали си немаш млади овчари?
Дали те, горо, слана попари?*

*Думай, какво те, горо, докачи?
Моето сърце би те разбрало,
то е готово с тебе да плаче,
то е от милост сявга тупало.*

*В туй равно поле цветове има,
всичко е драго и миловидно,
само теб, горо, жал те превзима,
мрачно е твойто чело гранитно.*

*Що си тъй няма и запуспяла?
Твоите орли, орли крилати,
де са бегали?... Ази те жала,
твоята гордост ще ли се врати?*

*Над теб се вият облаци тъмни,
но са заспали твоите бури...
Що ги не пуснеш поле да гръмне,
нихната ярост все да катури?*

*Мило е мене, горо ле славна,
да те послушам кат, зареваваш,
да те погледам, като си гнявна —
бодрост и мене ти тогаз даваш!*

Витоша

*Мило ми чедо, недей ме пита
що не съм буйна, буйна, сърдита:
ази до днеска за какво жала,
никому йоще не съм казала.*

*Море широко не се прегазва,
небе високо изгледа няма,
тъй мойта жалост не се изказва
с думи горчиви, с буря голяма!*

*Кешки да бях аз ниска могила,
да не съм Витош, Витош висока,
кешки да бях се поле сторила,
или пък яма тъмна, дълбока!*

*Ази ли само днес съм остала
всичко да гледам тука отгоре?
Ази ли само трябва да жала,
аз ли да снесям людското горе?*

*Колчем към поле поглед ми слезне,
вредом изглеждам мрак и неволи,
дяца — сираци, мене любезни,
скитат се тамо гладни и голи.*

*Оле, съдба им пуста, проклета
делба най-лоша тям отделила:
те са оскудни в златни полета,
там за тях никнат само теглила!*

*Участ по-светла, ах, те не рачат,
с татул отровен са напоени
и не въздишат и нито плачат,
че са нещастни, че са презрени!*

*Бащиний спомен, име народно
тяхното сърце веке не люби:
роби да бѣдат тям е угодно,
гордост човешка в тях се изгуби!*

*Мене ме викат Витоша стара,
минала слава тук съм гледала...
Много е тежко, фацай ми вяра,
мога ли днеска аз да не жала?*

1874... София

1875 ГОДИНА!!

I

*Питаш ме, мамо, що аз тъгувам,
що мойта младост в жалби минавам?
Дали за злато много жалея,
дали за либе ази копнея
или ме болест държи невярна,
та ми лицето така повяна?*

II

*Като ме питаш, право да кажа:
тежко имане, мамо, не тража.
Нито за либе ази копнея,
нито от скрита болест линея,
най ми е жално, майчице мила,
брата кат гледам в тия теглила!*

III

*Ако с другари млади, несвесни
фащам да пея весели песни,
мисъл ме тежка завчас намира
и радостта ми гасне, умира.
Ази си казвам: „Ох, защо пейме?
Днеска е време сълзи да лейме!“*

IV

*Ако съгледам младо девойче
или невяста с гърлести очи,
ази си спомням моите сестрици,*

*що ги цалуват мръсни убийци!
И като тъжно със глава климам,
ази въздишам, люто проклинам.*

v

*Ако се нощем сладко отпущам,
стреснат, уплашен пак се събуждам.
Чувам, че плачат братя клетници,
като се в турски мъчат тъмници,
и кат не мога да ги избава,
ведно с тях и аз плача тогава.*

vi

*Как да не плача? Те ми са братя!
Нали в едни сме расли обятъя?
Нали една кръв лей се у нази?
Техните мъки сецам и ази,
техните болки болят и мене,
с тяхното сърце и мойто стене!*

vii

*Само когато би се случило
ази да срещна с мъртвец носило,
някаква лекост, мамо, усяцам...
И аз му шъпна, па го изпращам:
„Иди, о брате, иди в небето!
Мир на туй няма място проклето!“*

viii

*Мамо! Когато мой час удари
и преди тебе смъртта ме свари,
и на ръце ти бледен изстина,
недей да плачеш... недей проклина!
И вий, другари, и вий недейте,
че ви оставям сълзи да лейте!*

*Но кат за мене камбан заблъска,
нека гласът му драгост да пръска;
нека ви се чини не зов към гробът,
но звън за воля, за радостчица;
звън от окови, що фърля робът,
като оставя тъмна тъмница!*

Сопот, 1875, октомври 10

НА ЕДНА МАЙКА СЕЛЯНКА

*Мари, невясто, гиздава, мила,
що си любовни очи вперила
в твоето чедо — рожба едничка?
Що го по руса галиш косичка?
Що се усмихваш нему в лицето?
Що го целуваш ти по челцето?
Що му ти шепнеш тихо, безгласно,
като го стискаш до гърди страстно?*

*Ох, дали мислиш ти, майко млада,
ох, дали мислиш с тайна услада,
че ще да видиш мила си сина
да цъфти весел, като в градина?
Че ще да расне и да порасне,
че ще да бъдат дните му красни?
Дали се нему много надееш,
дали се вече тайно гордееш,
чедо честито че си родила,
та си се в него толкоз упила?*

*Лъжеш се, майко, хубава, мила,
лъже се твойта любов гореща,
тя радост само мисли, усеца;
празни са твойте мили надежди!
Щат да се свият тез малки вежди,
ще се набърчи туй чело ясно,
ще погрознее туй лице красно,
що го целуваш толкова сладко.
Ох, зарад твойто чедо благатко,
няма тъй много да се замине,
щат да настанат мъчни години,*

*мъчни години, зло ядовито!
Няма да бъде то по-честито
от своите братя клетки, злочести!
(Лоши са, майко, моите вести!)
Още когато си го раждала,
зла самодива там е стояла;
още отсега да се насити,
е твоего мляко суче тъгите!*

*Не му се радвай, млада невесто,
ти си родила дете злочесто!
О, плачи горко, сълзи проливай,
с тях го прохлаждай, с тях го умивай,
както росата е за полето,
тъй са сълзите зарад детето,
зарад детето, що са обрекли
още отрано горко да тегли...
Те щат му дават мощ да израсне,
те щат го пазят да не угасне.
В тях ще намери бодрост и сила,
за да пренася своите теглила.
Нека да знае то как се плаче,
че що несносен живот да влачи!*

*Кога го люшкаш, за да задреме,
ил кат го друскаш в твойте колене,
не му пей песни детски, сънливи,
нито пък песни драги, скокливи!...*

*.....Млада невясто!
Ако да бях аз на твойто място,
щях да му пея песни, които
правят сърцето като убито,
с? да се стряска и да бълнува!
Пей му тез песни, що споменуват
кървави ризи, гноени рани,
майчини клетви, тъмни зандани;*

пей му ти песни, дето се слишат,
души страдални като въздишат,
дълги синджири, клетки сираци,
черни робини, болни юнаци,
сълзи сирмашки, тежко теглило,
черна гария, черно чернило;
нека тез думи, страшни, тъжовни,
кога порасне, пак да ги повни;
нека му сявга на уши екнът;
нека му вечно на душа тегнът,
нека да знае, че ще наследи
туй, що деди му са отнапреди
тука теглили, тука патили,
че са на бога много сгрешили.
Нека познава мъки човешки,
нека да сеца ядове тежки,
нека да пъшка и да проклина
божия казън, тежка судьбина!

Ох, привикни го, млада невесто,
то да разбира, че е злочесто!

.....

Често му казвай и му повтаряй,
че то ще трябва ниско да лази,
да люби тоя, който го мрази,
че ще работи, оре, копае,
а пък облага не ще познае,
че със потът си други ще храни,
а цяр да нямат негови рани,
че ще да трае се във неволи
и че мяса му се щат са голи,
че няма друго що то да чини,
освен да моли, плаче и гине!
Че ще да бъде тръст нехелита,
що я всяк тъпче, чупи и рита,

*българин, който нищо не важе
и като червей всяк ще го маже;
тор, който храни, питай нивята,
а всяк го плюе, тъпче с краката!*

.....

.....

*То роб ще бъде!... Плачи, невесто!
Ти си родила дете злочесто!...*

Будурово (Хасковско), 1875, октомври 15

ЗАВЕТ

*Аз, синко мили, умирам,
смъртта си близо съзирам.
Чуй мойта воля, додето
ми йоще бие сърцето.*

*Не чакай, синко Иване,
след мен да наидеш имане,
да поменуваши баща си:
ти знайши, че бяхме сирмаси.*

*Не ти оставям дворове,
ни стадо сиви волове,
ни вдън ковчега паници
с пиндари, йоще с жълтици;*

*ни пълнен житник със жито,
ни в изба буре честито,
да пиеш и поменуваши —
благатък ти да добруваш.*

*Но аз ти, синко, оставям,
в наследство тебе дарявам
таз само къща прогнила
и мойте пусти теглила.*

*И мойте мъки клетнишки,
и мойте сълзи, въздишки —
и твойта душа нек пати
туй, що изтегли баща ти!*

Едно ти само не давам

*и него не ти прощавам:
в тегло кат мене примирай —
но роб кат мен не умирай!*

1875, декември 1

НА ПРИЯТЕЛИТЕ МИ Г. И А.

*Приятели безценни
изпратих днеска аз
и с чувства възхищенни
казах им „добър час!“*

*Идете живи, здрави
там, дето чакат вас,
но знайте, че сега ви
по-много любя аз.*

*Но не че без преструвка
стискахте ми ръце,
че жежката целувка
ви беше от сърце;*

*нито че с вас отдавна
аз бил съм разделен —
та с тази радост явна
срещнах ви този ден.*

*За друга аз причина
възлюбих ви така:
у вас наидох, дружина,
по-доблестни сърца.*

*Видях, че в вашите жили
кипеше горда кръв,
че бяхме се сблизили
неволно с тайна връв.*

Идея благородна

*бе общата ни страст
и за борба свободна
горяхме в същия час.*

*Честит да е случаят,
в кой нашите сърца
така да се узнаят
можиха с две словца!*

*Че буйно те живяли
в притворния си сън,
че тайно в них горял е
един и същ огън!*

1875

Г. и А. — Григор Божков и Антонов, когато минаха още през 1875 година през Сопот, отивайки за Клисуря, за да подготвят въстанието.

ДЕДИТЕ НАШИ ЗЛОЧЕСТИ

*Дедите наши злочести
живот злочестен живеха
и без да имат утеха,
в неволя крайна умреха
дедите наши злочести.*

*На свойте внуци, потомци
оставят зла проклетия,
в наследство — тежка робия,
за радост — зла сюрмашия —
на свойте внуци, потомци.*

*Не бива, братя, не бива
да хулим тяхното име,
че днеска в робство стоиме,
виновни тях да броиме —
не бива, братя, не бива!*

*Пет века веке ще станат,
как врагове ни плениха,
окови, що ни туриха,
веч от ръждата изгниха...
Пет века веке ще станат.*

*Дошло е време, дошло е
да счупим стари окови,
да дигнем остри ножови
въз турци хищни, сурови.
Дошло е време, дошло е!*

1876, януари 6

НА ПУШКАТА МИ

*Ой, пушко, пушко сестрице,
ти моя радост голяма,
настава време, настава
аз тебе да те нарамя.*

*Нарамя и да отида
в балканска хладна долина,
та с тебе да се пофаля
пред мойта вярна дружина.*

*Дали не ще се делиме,
каквото и да ни свари,
дали ще сявга да бъдем
със тебе, пушко, другари?*

*Ил скоро ази ще падна,
а ти у врага ще минеш
и в гърди братски, юнашки,
ах, люти рани ще чиниш?*

*Но щото и да се случи,
кълна те в майчино име,
в неволя, в лошаво време
ти вярна, пушко, бъди ми.*

*Затуй, когато се срещнем
със наште върли душмани,
въз тях ти пискай и пръскай
огън, куршуми и рани!*

По два, по трима пронизвай

*и смърт им люта изпращай,
тогаз без жалба, без милост
душа си богу преда ща.*

1876, април 10

НА ГЕРГЪВДЕН

(На невъстаналий град К.)

*И го пиет оно благо вино,
благо вино со люта отрува
Нар.
песен*

*Дойде Гергъовден, а христијани
по стар обичај колат курбани,
всякој се радва честит и јасен,
че е дочекал такъв ден красен.*

*По трева мека черги послани
и по нив гозби слагат избрани:
јгнета мазни кат позлатени,
бъклици тежки с вино налени.*

*Редом попове с патрахил ходат,
тлъстите плешки набожно сбират,
тѣпани блѣскаат, свирците свират,
весел пирува тамо народът.*

*„Налейте! — викат, — дайте да пинем,
светаго Гьорѓа с радост да минем,
трезни да бъдем каква облага?
С винце тѣгата по-скоро бяга.*

*Да даде господ и догодина
нак да сме сбрани тука дружина!“
Ядат и пият мъже, невести...
Здравици стават йоще по-чести!*

*Пийте да пийме, роби заспали,
цяла година туй сме чакали!
Нашите грижи нека разсейме,
с вино ядът си ний да залейме.*

*Не щем да знайме що бяхме вчера,
нито за утре имаме вера;
пийте, па ако зло ни нагази —
други да мислат заради нази!*

*С многото мисъл нищо не стая;
в трудовете, в мъки утре ще капнем.
Щото попийнем, щото похапнем,
полза най-после то ни остая.*

*Чуйте ли тамо що се случаваше?
Този вик силен, дет се раздава?
Знайте ли вие кой ден настана?...
Напусто викам, сган неразбрана!*

*В вашите гърди сърца се крият,
дето от завист и от страх бият...
Дрямка мори ги, вино бълнуват,
чувства по-горди тях не вълнуват!*

*Днес е Гергьовден! Дайте да пийме!
Сили душевни в нас да убийме:
тъй се теглата леки представят,
тъй се по-лесно клетви забравят!*

СИРКЕДЖИ-СКЕЛЕСИ

(При тръгването на турската войска за България)

*Гръмко музиката води
азиатската войска,
тя в България отходи,
за да стъпче волността.*

*Лихо байрак обезславен
върху нея се ветрей
и народ от страх удавен
той не може да съгрей.*

*Полкове нищожни, гнили,
бягайте, вървете там,
на балканските могили
гробът е отворен вам!*

*Там ви чакат не робове,
що се молят и боят,
а юнаци се готови
за отечество да мрът!*

.....
.....

Цариград, 1876, април 29

МИСЛИ ВЪРХУ ЕДНА КАРТИНА

(Представляюща вързани въстаници)

*О, братя, усещам скръбта ви!
От път премаляха крака ви,
въжето притиска ваш врат.
Ръце ви са в гривни железни,
псувни, бой и удари бесни
се сипат над вас като град!*

*„О, милост!“, вий викате жално
и клюмате чело страдателно;
но вашият жалостен глас
сърпа не смекчава кръвнишки
и вашите мъчни въздишки
по дразнат черкезкият бяс.*

*Но кой е тоз млад между вази,
кой гордо мълчание пази?
На негово бледо чело
не виждаш ни сянка сумнение,
той снася със хладно презрение
вериги и труд, и тегло!*

*А — стареца с туй лице строго,
кой удари приема най-много?
Той носи най-тежкият кръст!
Как он ви горчиво поглежда
и бодър, и пълен с надежда
небето ви сочи със пръст,*

Но ваште мъчители зловни

ви блъскат и с думи злокобни
„гявури! — крещят ви — напред!“
— О, милост, о, малко почивка!
— Бесилка!! гявури! Бесилка! —
И удари нови безчет!

О, братя! Търпете, търпете!
Във мъки си бодрост черпете;
България цяла кат вас
под тежкото иго примира
и напусто ръце простира...
Търпете до сетният час!

1876

АМНИСТИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ

*Най-подиря се смилява
падишаха и със глас
триумфален проглашава
днес амнистия за нас!*

*„Пълна прошка аз ви давам,
казва благий падишах,
чада пак ви назовавам
и забравям вашия грях!*

*Всички, казвам, сте простени
освен тия между вас,
що във своето заблуждение
нож дигаха срещу нас.*

*Раи верни пак станете,
забравете моя гнет,
с мюсюлманите бъдете
същи братя занаят!*

*Прошк!! С нази се ругае
йоще този турчин груб!
Тъй си ситий звяр играе
с окървавения труп!*

*Крокодилът зарива
с кръвожаданият си плач
и ехидната гнуснава
е на раната ни врач!*

Прошка! Прошка! От султана!

*А кога ще да прости?
Сърце здраво не остана
и света се запусти!*

*След като пусна във нази
от убийци бясна сган
и в потоци кръв нагази,
и разплака стар Балкан;*

*след като изби ѝ изроби,
сече, кла, беси, гори
и дор в женските утроби
той децата умори!*

*Прошка!... Своите обягья
ад разгръща ни, о, вест!
Дума ни да бъдем братя
със убийците си днес!*

*Да забравим той ни кани,
че в сърца ни е пробол,
и дълбоките си рани,
и голямата си бол;*

*да забравим той ни казва,
че сме мъченици ний
и че в същата ни пазва
лютата змия се крий;*

*да забравим ни съветва
нашите мъки, наший кръст!
И народната си клетва,
и свещената си мъст!*

1876, август 15

На 1876 г. подир Баташкото клане султанът даде амнистия, като изключваше ония българи, които бяха въстанали.

АБДУЛ ХАМИД

*Из Стамбул града гръм се разнася:
един цар пада, други нагласят,
нов султан днеска турчин посреща,
по-нов мъчител робът съглежда.*

*Чуйте, Хамидът султан ще биде!
Той ще към щастие нази да води;
след полуделий, идиот иде,
а подир него бесен ще доде!*

*Славна епоха!! Пак ред настана
свят да се лъже с думи притворни,
пак ще се дават нови реформи,
доде изсъхне кръвта проляна!*

*(Веч си представям как пред Хамида
консули чужди шапки ще снемат
и свойто царство ази веч вида
как го управля вътре в харемът.)*

*Гърмят топове! Турци празнуват,
тѣпани, радост, илюминаций,
зилове зънкат в турски конаци,
сечове нови пак се бълнуват.*

*Варвари, хайде, викайте, пейте,
царя славете, буйно шумейте,
страшните клетви да се не чуват
на тез, що в адски мъки робуват!*

1876, август 22

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.